

Experiment externe wrakingskamer gerechtshoven Amsterdam en Den Haag

Op 1 april 2014 hebben de gerechtshoven Amsterdam en Den Haag het startsein gegeven voor de pilot aangaande de externe wrakingskamer. Deze pilot houdt in dat in beginsel wrakingsverzoeken ingediend bij het gerechtshof te Amsterdam door het gerechtshof te Den Haag worden behandeld en vice versa.

Door: Yvetty Kouwenberg en Lara Smeets

Het ABB is nieuwsgierig naar de algemene en specifieke kenmerken van het onderwerp van dit experiment. De commotie veroorzaakt door de wrakingsverzoeken in de zaken Wilders en Robert M. is een ieder wel bekend, maar hoe werkt zo'n wrakingsprocedure eigenlijk in de praktijk en wat is de aanleiding en het doel van het experiment met de externe wrakingskamer? Het ABB gaat daarvoor te rade bij mevrouw mr. S. Clement, voorzitter van de wrakingskamer van het gerechtshof Amsterdam. Na een indrukwekkende rondleiding in het Paleis van Justitie aan het IJ strijken we neer in de bibliotheek voor tekst en uitleg.

Zitting

Mr. Clement vertelt dat het bestuur van het gerechtshof de raadsheren benoemt die plaatsnemen in de wrakingskamer. Er is een vaste wrakingskamer die elke 14 dagen een zittingsdag heeft. Of op deze dag ook daadwerkelijk een zitting plaatsvindt, is afhankelijk van de ingediende verzoeken. De kamer wordt bezet door vaste leden van de wrakingskamer, waarbij er wordt gestreefd naar een samenstelling die zo gemengd mogelijk is qua rechtsgebieden. Voor de aanwezigheid van de benodigde kennis dient er wel altijd een raadsheer bij te zijn die thuis is in het rechtsgebied van de hoofdzaak. Bij verhindering van de

raadsheren uit de vaste kamer vindt vervanging plaats. De wrakingskamer is een oud fenomeen dat in leven is geroepen om een van de fundamenteën van onze rechtsstaat te waarborgen; het feit dat de rechterlijke macht onpartijdig moet zijn. De schijn van partijdigheid kan worden gewekt als een rechter (te) verbonden is met een zaak, bijvoorbeeld via familie, vrienden of kennissen of vanwege een nevenfunctie. Ook inhoudelijk onbegrijpelijke beslissingen of bepaalde (gekleurde) uitspraken van de rechter kunnen deze als vooringenomen doen overkomen. Als een justitiabele twijfelt aan de onpartijdigheid van een rechter, kan deze een wrakingsverzoek indienen om de bewuste rechter te laten vervangen. Het strafrecht, bestuursrecht en civiele recht kennen daarvoor een vrijwel eenduidige wettelijke voorziening.

On hold

De wrakingsprocedure is een incident in de lopende hoofdprocedure die daardoor dus tijdelijk "on hold" komt te staan. Vanaf het moment dat een of meerdere raadsheren worden gewraakt gaan de raderen van het systeem draaien. Het wrakingsverzoek wordt na de administratieve verwerking daarvan terstond ter beoordeling doorgezonden naar de voorzitter van de wrakingskamer. Deze beslist of het een spoedzaak

betreft. Bij spoed wordt er zo mogelijk onmiddellijk een geschikte en beschikbare wrakingskamer gevormd en anders wordt het verzoek op de eerstvolgende vaste zittingsdag behandeld.

In de wrakingsprocedure is er ruimte voor hoor en wederhoor. De betrokkenen kunnen hun standpunt toelichten. De wrakingsprocedure vereist daardoor de nodige logistieke planning. In korte tijd moeten – afhankelijk van de zaak – veel kennis en feiten worden gedeeld en betrokkenen moeten op zo kort mogelijke termijn allen bij een mondelinge behandeling aanwezig kunnen zijn. De wrakingskamer beslist vervolgens na de mondelinge behandeling binnen maximaal 2 weken op een verzoek. Tegen de beslissing is geen hoger beroep mogelijk.

Vertrouwen

Hoewel de logistieke planning binnen één gerecht al voldoende inspanning vereist hebben de gerechtshoven Amsterdam en Den Haag het aangedurfd de handen ineen te slaan door te experimenteren met een externe wrakingskamer. De aanleiding voor deze samenwerking is gelegen in de gewenste vergroting van het vertrouwen in de rechtsstaat. De afgelopen jaren is het aantal wrakingsverzoeken gestegen. Sinds 2007 wordt er elk jaar meer gewraakt, wat lijkt te duiden op een afnemend maatschap-

pelijk vertrouwen in de rechterlijke macht. Anderzijds valt ook goed voor te stellen dat een wrakingsverzoek als tactisch instrument wordt ingezet, ter vertraging van de zaak. Om deze signalen serieus te nemen, respectievelijk te temperen, hebben de hoven Amsterdam en Den Haag besloten het komende jaar elkaars wrakingsverzoeken te behandelen.

Tot 1 april 2014 werden wrakingsverzoeken steevast door de eigen wrakingskamer behandeld, hetgeen ertoe leidde dat men vaak hoorde zeggen dat “de slager zijn eigen vlees keurde”. Dat draagt mogelijk niet bij aan het vertrouwen in de rechtspraak. De rechterlijke partijdigheid is immers al in het geding volgens een procespartij. Toch wordt daar intern heel strikt mee omgegaan, aldus Clement: *“Zodra een wrakingsverzoek over een collega binnenkomt houd je acuut en automatisch afstand. Die professionaliteit moet je hebben en is zelfs noodzakelijk om je werk als lid van de wrakingskamer goed te kunnen doen.”*

De grondslag van de samenwerking tussen de gerechtshoven is gevonden in artikel 62b RO: *“Het gerechtshof kan een zaak ter verdere behandeling verwijzen naar een ander gerechtshof, indien naar zijn oordeel door betrokkenheid van het gerechtshof behandeling van die zaak door een ander gerechtshof gewenst is.”*

De pilot heeft een looptijd van 1 jaar (met de mogelijkheid van verlenging in verband met het hierna genoemde onderzoek van de

Universiteit van Utrecht) en is bedoeld om na te gaan of het vertrouwen van rechtzoekenden in de rechtspraak toeneemt als een wrakingsverzoek buiten het eigen gerecht wordt behandeld. Daarnaast wordt bekeken of deze uitbesteding logistiek mogelijk is. Met betrekking tot dit laatste wordt onderzocht of mogelijkheden als telehoren of teleconferencing uitkomst kunnen bieden. Bij de beoordeling van de pilot worden niet alleen de ervaring van de justitiabelen betrokken, maar worden de ervaringen van de raadsheren van de betrokken wrakingskamers en de gewraakte raadsheren zelf ook meegenomen. Het onderzoek naar het resultaat van deze pilot wordt uitgevoerd door de Universiteit Utrecht. Als de proef een succes blijkt, zal deze mogelijk in andere gerechten worden uitgezet.

Hoe werkt de pilot in de praktijk? Mr. Clement: *“Zodra een wrakingsverzoek in Amsterdam binnenkomt, kijken we of de zaak kan worden verwezen naar Den Haag. Uitgangspunt is “verwijzen, tenzij”. Zaken die zich niet voor verwijzing lenen zijn spoedeisende zaken en zogenaemde megazaken, waarbij vertraging of overheveling naar Den Haag organisatorisch onmogelijk of onwenselijk is. Bij verwijzing naar Den Haag blijft de hoofdzaak uiteraard in Amsterdam. Nadat de wrakingsprocedure is afgerond wordt de*

hoofdzaak dus gewoon weer in Amsterdam behandeld, al of niet met nieuwe raadsheren.” Justitiabelen worden gewezen op het bestaan van de proef. Hen wordt gevraagd of zij bereid zijn mee te werken aan een interview waarin hen door de onderzoekers van de Universiteit van Utrecht naar hun ervaring met de externe wrakingskamer wordt gevraagd.

Op basis van het verleden worden er naar schatting 24 wrakingszaken per jaar behandeld door zowel het gerechtshof Den Haag als het gerechtshof Amsterdam. Op het moment dat dit artikel ter perse ging hadden de hoven in het kader van de pilot net twee wrakingsverzoeken naar elkaar verwezen. Helaas nog te vroeg voor het ABB om daarover concrete ervaringen met u te kunnen delen. Mr. Clement geeft aan uit te kijken naar de uitvoering van de pilot en is zeer benieuwd naar de bevindingen, maar stelt dat het nog te vroeg is om uitspraken te doen over het te verwachten resultaat. We zullen dus nog even geduld moeten hebben. Het ABB is benieuwd welke inzichten de pilot oplevert en welke mogelijke veranderingen deze met zich brengt. Voor het ABB beslist geen straf om daarvoor over een jaar wellicht nogmaals een bezoek aan het Paleis van Justitie te (mogen) brengen. ■

